

JUOZAS KAMINSKAS
(1898-1957)

Piešimo mokytojas, dailininkas, nepriklausomybės kovų savanoris.

Antrasis pasaulinis karas po pasaulį išblaškė daug buvusių Valstybinės berniukų gimnazijos mokinių ir mokytojų. Vengdamas antrosios sovietinės okupacijos į Vakarus pasitraukė ir piešimo mokytojas dailininkas Juozas Kaminskas, gimnazijoje dirbęs 1927-1932 ir 1942-1944 m. Karo meto gimnazistai dar pamena šį neeilinį mokytoją, kuris, rytuose jau dundant besiartinančio fronto kanonadai, 1944 m. birželio 1-15 dienomis surengė paskutinę Panevėžyje ir Lietuvoje savo kūrybos darbų parodą.

Tai tikras aukštaitis, panevėžietis. Gimė 1898 m. sausio 21 d. ir augo Panevėžyje. Baigęs pradinę, mokėsi realinėje mokykloje. Prasidėjus I-ajam pasauliniam karui, per-

keltas į 6 klasę kartu su kitais mokiniais, inteligentais pasitraukė į Rusijos gilumą. 1918 m. kartu su pirmaisiais grįžtančiais pabėgėliais parvykęs į Lietuvą, tęsė mokslą jau lietuviškoje gimnazijoje. Panevėžyje tuo metu buvo labai neramu. Traukiantis kaizerinei vokiečių kariuomenei, iš rytų slinko bolševikai. Tik ką susikūrus karininko J. Variakojo Panevėžio apsaugos būrys 1919 m. sausio 7 d. paliko Panevėžį, kuriame savo "pasaulį pertvarkančią" tvarką įvedė bolševikai. J.Kaminskas jau Rusijoje išgyveno "naujosios tvarkos" įvedimą. Braižas ir Lietuvoje buvo panašus. Prisimindamas tą laikotarpį, J.Kaminskas rašė, kad bolševikuojantys "mitingavo, mėtė klasėse pakabintus šventuosius paveikslus ir kryžius, dirigavo pedagogų tarybai". Mieste buvo suiminėjami pažangiai nusiteikę žmonės, neprijaučiantys bolševikams. Susipratę vyresniųjų klasių mokiniai bėgo iš miesto ir savanoriais stoji į Kėdainiuose formuojamą Panevėžio apsaugos batalioną. Pasiplūdę naujais kovotojais, batalionas 1919 m. kovo 27 d. išvadavo Panevėžį. J.Kaminskas prisimena, kad jam pavyko iš besitraukiančių bolševikų įsigyti šautuvą, kuris "vėliau buvo labai reikalingas vaduojant Panevėžį". Kovo mėn. pabaigoje į savanorių gretas įstojęs ir J.Kaminskas dalyvavo "kovose su bolševikais Krekenavos – Dauguvos ruože". Nespėję padėti ginklo savanoriai skubėjo į frontą su lenkais, užgrobusiais Vilnių. Po mūšių su lenkais grįžęs J. Kaminskas tęsė mokslą ir 1922m., eidamas dvidešimt penktuosius, gavo brandos atestatą.

Tuo metu gimnazijoje dirbęs skulptorius J.Zikaras, pastebėjęs jo gabumus, skatino studijuoti dailę. Pradžioje J.Kaminskas mokėsi Kaune, po metų – Karališkoje architektūros mokykloje Romoje (1924-1925), dailiųjų menų mokykloje Prancūzijoje (1925-1926). Grįžęs iš Prancūzijos, gavo piešimo mokytojo vietą Lazdijų "Žiburio" gimnazijoje. Bet traukė jaunystės miestas. Gavęs švietimo ministe-

rijos sutikimą, visam laikui persikelia į Panevėžį. 1927-1932 m. dirbo savojoje gimnazijoje, radęs dar savus mokytojus ir jausdamas buvusio piešimo mokytojo J.Zikaro paramą. J.Zikarui išsikėlus į Kauną, nuo 1929 m. jis liko vienišiu gimnazijos piešimo mokytoju.

Vėliau perėjo, kaip dabar įprasta sakyti, į "privatų verslą" – dirbo žmonos Teodoros Mataitytės vadovaujamoje rankdarbių įmonėje "Juosta". Karo metais vėl grįžo į gimnaziją. 1944-aisiais pasitraukė į Vakarų. Gyveno Vokietijoje, kur ir mirė 1957 m. kovo 10 d. Yra žinoma, kad jis lankėsi ir JAV, kur pardavinėjo savo paveikslus.

Dar besimokydamas gimnazijoje, dalyvaudavo kasmetinėse mokinių darbų parodose, kurias organizuodavo J.Zikaras ir mergaičių rankų darbų mokytoja E.Jasinskaitė. Mokydamasis Kaune, dalyvavo grafikos parodoje. Vėliau parodose buvo eksponuojamos jo akvarelės, aliejinės tapybos darbai. Nemažai parodų surengė gyvendamas Panevėžyje. Pasitraukęs į Vokietiją, taip pat nepadėjo paletės. Lietuviai ir vokiečiai gėrėjosi jo darbais, eksponuotais parodose Hanau (1946), Šveinfurte (1948), Vasario 16-osios lietuvių gimnazijoje Hiutenfelde (1954). Įvairia technika atliktuose jo darbuose vyrauja lietuviškas peizažas – kaimas su kapinaitėmis, smūtkeliais.

Jis sėkmingai dalyvavo Lietuvos pašto ženklų, monetų projektų konkursuose. Už pašto ženklo projektą jam buvo skirta II-oji premija, o "50 centų" projektas pelnė I vietą. Apie 1926 m. suprojektavo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių vėliavą. 1929 m. gimnazijos pedagogų tarybos pavedimu su kitu mokytoju Jonu Voiciechavičium parengė gimnazisto vasaros uniformos projektą.

Redakcijoms prašant, jis yra nupiešęs net kelių laikraščių ir žurnalų vinjetas: "Kultūros", "Ateities", "Ryto", "Ūkininko", "Žemaičių prietelio", "Panevėžio balso".

Meno ir kitais klausimais jo straipsnių randame

“Ryte”, “Židinyje”, “Ateityje” bei kituose leidiniuose. Spėjama, kad galbūt, jis yra ir vieno pirmųjų lietuviško fotografijos vadovėlio autorius. Tokias mintis sukelia šios knygos autoriaus “J.K.” inicialai.

Aktyviai visuomeninei veiklai rado laiko ir Lietuvoje, ir Vakaruose. Dalyvavo Lietuvos savanorių sąjungos veikloje – buvo išrinktas Panevėžio skyriaus sekretorium. Priklausė Lietuvos meno kūrėjų draugijai. Verslininkų sąjungos nariai jam patikėjo Panevėžio skyriaus sekretoriaus, pirmininko pareigas.

1948 m. lapkričio 23 d. lietuvių stovykloje Hanau vyko lietuvių karių suvažiavimas. Renkant atstovus į centro valdybos narius J.Kaminskas gavo tik 1 balsu mažiau nei žinomas generolas Povilas Plechavičius.

J.Balčikonio gimnazijos istorijos muziejuje saugomas jo vienintelis paveikslas, kurį padovanojo Kanadoje gyvenantis buvęs 1931 m. laidos absolventas Stasys Janušonis. Panevėžyje turėtų būti daugiau jo paveikslų, kurie buvo eksponuojami parodoje gimnazijoje 1944 m. birželio 1-15 d.